

Функції педагогічної діагностики

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Постановка наукової проблеми та її значення. Пріоритетне значення фізичного виховання й спорту визначається Законом України «Про фізичну культуру і спорт», Національною доктриною розвитку фізичної культури і спорту. Відповідно до цих документів фізичне виховання в школі має закласти основи забезпечення та розвитку фізичного й морального здоров'я, комплексного підходу до формування розумових і фізичних якостей особистості, удосконалення фізичної та психологічної підготовки до активного життя й професійної діяльності на принципах індивідуального підходу, пріоритету оздоровчої спрямованості, широкого використання різноманітних засобів і форм фізичного вдосконалення. Якісна реалізація оздоровчих, освітніх та виховних завдань у процесі виконання фізичних вправ передбачає покращення педагогічного вивчення школярів протягом усього періоду навчання. Кожен учитель повинен уміти сам достовірно й доказово оцінювати як свою навчально-виховну діяльність, так і взаємозумовлену навчально-пізнавальну роботу учнів [2; 4; 7]. Тому важливо досліджувати зміст та умови реалізації педагогічної діагностики в навчальному процесі школярів загальноосвітніх навчальних закладів.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Результати дослідження свідчать, що в наукових джерелах обґрунтовано понятійний апарат, сутність та функції педагогічної діагностики, встановлено історичні етапи розвитку педагогічної діагностики, досліджено окремі методики діагностики навченості та діагностики виховного процесу учнів загальноосвітніх навчальних закладів, розроблено педагогічні засади діагностичної діяльності вчителя [1; 2; 3; 5; 7].

Проте значна кількість локальних досліджень, які часто не об'єднані єдиною кінцевою метою, призвела до того, що висновки й рекомендації інколи мають доволі суперечливий характер. Практично не існує спеціальних теоретичних напрацювань щодо визначення функцій педагогічної діагностики під час вивчення фізичної культури в школі.

Мета роботи полягає у визначенні специфічних функцій педагогічної діагностики як цілісної педагогічної системи.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Педагогічна діагностика як цілісна педагогічна система виконує специфічні функції (здоров'язберігальну, інформаційну, оцінювальну, прогностичну, управлінську) (рис. 1).

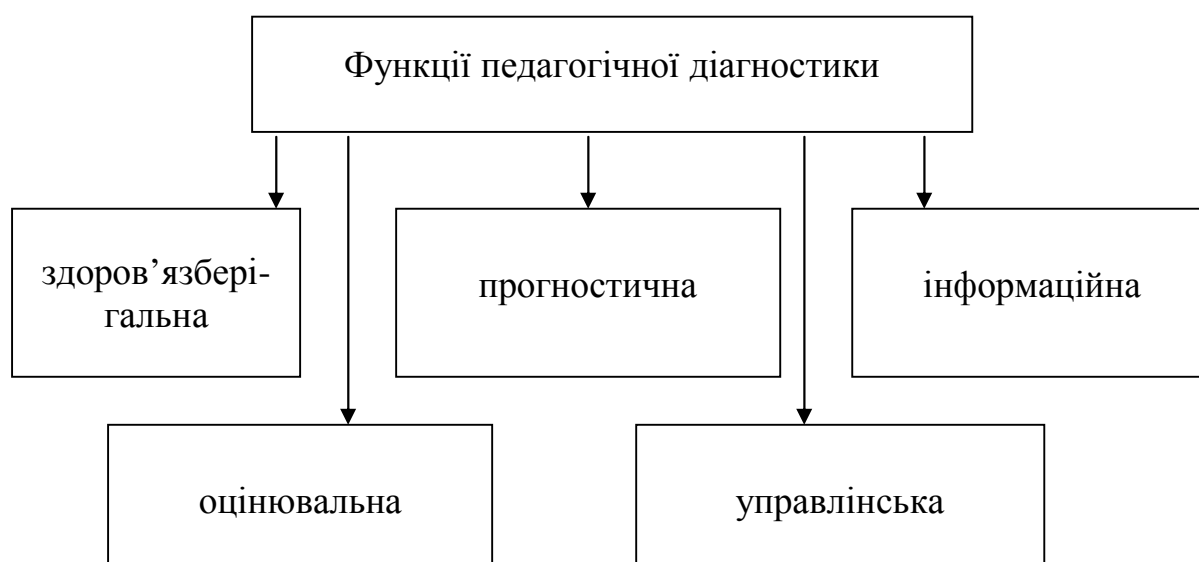

Рис. 1. Функції педагогічної діагностики в шкільній фізичній культурі

Здоров'язберігальна функція забезпечує збереження фізичного здоров'я (раціональне харчування, оптимальна рухова активність, санітарно-гігієнічні навички, режим праці та відпочинку). Її

важливість обумовлюється, передусім, низьким станом здоров'я учнів. Відповідно до статистичних даних, захворюваність дітей шкільного віку за останні 10 років зросла на 26,8 %. У першому класі нараховується 30 % дітей, які мають хронічні захворювання, у п'ятому – 50 %, у дев'ятому – 64 %. У цілому лише в 7 % школярів простежується задовільний функціональний стан організму. У фізичному розвитку дітей спостерігаємо такі несприятливі тенденції, як зниження окружності грудної клітки, зменшення життєвої ємності легень, м'язової сили. Зростання захворюваності під час навчання в школі свідчить про несприятливий вплив сукупності чинників: умов навчання та побуту, режиму організації уроків, шкільного дозвілля [6].

Більшість дослідників висловлюють думку, що в процесі систематичних занять фізичним вихованням фізичний стан учнів покращується. Ці позитивні зрушення залежать від початкового стану школярів, ефективності методик й організації навчального процесу. Тому останнім часом активно розробляються методики оздоровчої фізичної культури [4; 6]. Їх основний зміст полягає в розробці оптимальної рухової активності учнів відповідно до індивідуальних особливостей.

У науково-методичній літературі часто можна натрапити на твердження, що чим більше займатися фізичними вправами, тим корисніше для здоров'я, тобто будь-яке залучення до фізичної культури сприяє зміцненню здоров'я та що особливо корисні ті види вправ, які супроводжуються великими фізичними навантаженнями. При цьому автори запевняють, що один вид фізичної активності (біг, плавання, йога та ін.) може достатньою мірою зміцнювати здоров'я. Водночас насправді немає лінійної залежності між величиною фізичного навантаження і його впливом на стан здоров'я (нібито мале навантаження означає, відповідно, і малий ефект; середнє – середній; велике – найбільший ефект). Оптимальний ефект досягається за потрібної величини (із порівняно невеликим діапазоном) навантаження. Його зниження нижче необхідних величин викликає непропорційно різке падіння оздоровчого ефекту, а підвищення навантаження вище потрібної не призводить до зміцнення здоров'я й навіть може негативно позначитися на його стані.

Потрібно зауважити, що розвиток цього напрямку пов'язаний із певними труднощами. По-перше, до нашого часу не розроблені методичні основи об'єктивної діагностики здоров'я. Більше того, аналіз спеціальної літератури дає підстави констатувати, що, вивчаючи ті або інші аспекти здоров'я, науковці, спираючись на різні методологічні підходи та критерії, по-різному визначають це поняття.

Різноманітність поглядів щодо змісту здоров'я й марність спроб виробити єдину, узгоджену думку значною мірою пояснюється тим, що здоров'я – дуже складне явище, характерні й найбільш суттєві сторони якого важко визначити коротко та однозначно. Тому для діагностики здоров'я потрібно використовувати комплекс показників, які відображають фізичний розвиток, фізичну підготовленість і працездатність, захворюваність, наявність факторів ризику виникнення різноманітних захворювань тощо. Завдання фізичної культури полягає в тому, щоб розробити систему методологічних прийомів, що дадуть змогу діагностувати функціональний потенціал індивіда, порівняти його з моделлю та скласти раціональні фізкультурно-оздоровчі програми.

Інформаційна функція являє собою зібрання, систематизацію й накопичення інформації, одержаної в результаті дослідження. Педагогічна інформація – найбільш оперативний вид інформації. Нею можуть користуватися вчителі, психологи та керівники навчальних закладів. Інформація про фізичну й функціональну підготовленість школяра, стан здоров'я, рівень засвоєння знань, швидкість формування рухових умінь і навичок, труднощі в навчанні забезпечують зворотний зв'язок щодо корекції засобів і методів навчання.

Оцінювальна функція дає змогу через порівняння з ustalеними критеріями визначити відмінності досягнутого рівня розвитку об'єкта від запланованого чи бажаного. Діагностичний аналіз охоплює деталізоване виявлення ознак невідповідності фактичного запланованому станові об'єкта, якісну інтерпретацію отриманих результатів, визначення причин невідповідності й складання рекомендацій щодо доведення об'єкта до бажаного стану. У тих випадках, коли немає можливості нормалізувати функціонування об'єкта в межах раніше встановленої програми, виникає необхідність пошукового аналізу, покликаного в процесі цільового (тематичного) дослідження відшукати варіанти якісно нових рішень.

Водночас оцінювання навчальних досягнень і вихованості школярів створює сприятливі умови для подальшого розвитку індивідуальних можливостей та потреб учнів, можливості допомогти їм подолати труднощі в навчанні. Для ефективного контролю успішності школярів важливо не лише виявити те, що знають і вміють учні, але й об'єктивно оцінити їхні знання й уміння. Оцінка – кількісний показник якості результатів навчально-пізнавальної діяльності школярів. Вона передбачає

зіставлення того, що учні засвоюють, із тим, що вони повинні засвоїти відповідно до вимог навчальної програми.

Основними компонентами оцінювання є встановлення фактичного рівня знань, співвідношення виявлених знань з еталонними, оформлення результату навчальної діяльності учнів у вигляді оцінки бала. Отже, оцінка – це не тільки результат перевірки знань учнів (виставлення бала), а й процес його виявлення. Вона може бути виражена у формі якісної словесної характеристики («правильно», «неправильно», «погано», «добре», «досконало» та ін.), числового бала (12-бальна система). Оцінка опосередковано характеризує розвиток учня, його здібності, ставлення до навчання. Вона є важливим засобом стимулювання школярів до навчання тоді, коли сприймається як нагорода за наполегливу й сумлінну працю.

Прогностична функція (визначається діапазоном можливостей і вірогідностей, пропонуються кілька сценаріїв подальшого розвитку подій). У сучасних умовах педагогічне дослідження завершується не просто рекомендаціями щодо управління навчальним процесом, а виробленням й обґрунтуванням прогнозу (короткострокового або довгострокового) щодо досліджуваного об'єкта. Короткостроковий прогноз спирається на встановлені тенденції розвитку явища, довгостроковий – на зафіксовані закономірності та відкриті чинники, що вирішальним чином впливають на прогнозований об'єкт. Виявлення таких чинників і наступне моделювання досліджуваного процесу – один із найскладніших видів наукової праці.

Знання суті й логіки педагогічного процесу, закономірностей вікового та індивідуального розвитку учнів дають змогу прогнозувати, як школярі сприйматимуть матеріал, перебуваючи під впливом життєвих уявлень, який учнівський досвід сприятиме глибшому проникненню в суть виучуваного явища, що саме учні зрозуміють неправильно. Педагогічне прогнозування передбачає також бачення тих якостей школярів, які можуть бути сформовані за певний проміжок часу. Ця функція педагогічної діагностики вимагає вміння вчителя прогнозувати розвиток особистості – розвиток її якостей, почуттів, волі та поведінки, ураховувати можливі відхилення в розвиткові, прогнозувати хід педагогічного процесу.

Також сутність прогностичної функції полягає в конструюванні й проектуванні змісту навчально-виховної роботи, у доборі способів організації діяльності учнів, які найповніше реалізують зміст і викликають захоплення школярів спільною діяльністю. Вона вимагає від учителя вмінь переорієнтувати цілі та зміст освіти й виховання на конкретні педагогічні завдання; ураховувати потреби й інтереси учнів, можливості матеріальної бази, власний досвід.

Функція управління полягає в коригуванні дій учителя, внесенні змін у зміст навчально-виховного процесу, оптимізації педагогічного процесу. Вона спрямована на вивчення стану освіти й зовнішнього середовища, об'єктивне оцінювання результатів педагогічного процесу та вироблення на цій основі регулюючих механізмів подальшого функціонування або переведення системи в русло нового якісного стану. Аналіз інформації в структурі управлінського циклу займає особливе місце: із нього розпочинаються й ним закінчуються будь-які управлінські дії, що складаються з послідовно взаємопов'язаних функцій. Виключення аналізу із загального ланцюга управлінської діяльності призводить до її розпаду, оскільки функції планування, організації, контролю не одержують у своєму розвитку логічного обґрунтування та завершення. Непрофесійно проведений аналіз призводить (на етапі вироблення мети й формування завдань) до неконкретності, розпливчастості, а інколи й до необґрунтованості прийнятих рішень.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Педагогічна діагностика як цілісна педагогічна система виконує специфічні функції (здоров'язберігальну, інформаційну, оцінювальну, прогностичну, управлінську). Здоров'язберігальна функція забезпечує збереження фізичного здоров'я (раціональне харчування, оптимальна рухова активність, санітарно-гігієнічні навички, режим праці та відпочинку). Інформація про фізичну й функціональну підготовленість школяра, стан здоров'я, рівень засвоєння знань, швидкість формування рухових умінь і навичок, труднощі в навчанні забезпечує зворотний зв'язок до корекції засобів та методів навчання. Оцінювання навчальних досягнень і вихованості школярів створює сприятливі умови для подальшого розвитку індивідуальних можливостей і потреб учнів, можливості допомогти їм подолати труднощі в навчанні. Прогностична функція спрямована на розкриття рис і якостей подальшого випереджувального розвитку особистості школяра. Функція управління полягає в коригуванні дій учителя, унесенні змін у зміст навчально-виховного процесу, оптимізації педагогічного процесу.

Подальшого вивчення потребують особливості реалізації визначених функцій у різних формах фізичного виховання школярів.

Список використаної літератури

1. Битинас Б. П. Педагогическая диагностика: сущность, функции, перспективы / Б. П. Битинас, Л. И. Катаева // Педагогика. – 1993. – № 2. – С. 10–15.
2. Бібік Н. М. Компетентний підхід: рефлексивний аналіз з застосування / Н. М. Бібік // Компетентний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – С. 47–52.
3. Булкин В. А. Методы педагогической диагностики / В. А. Булкин // Методологические и методические аспекты исследования подготовки специалистов с высшим образованием : сб. науч. тр. – Минск : [б. и.], 1981. – С. 12–130.
4. Дубогай О. Зміст та результативність шкільної інноваційної діяльності в системі здоров'язберігаючої технології / О. Дубогай, М. Євтушок // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – Т. 1. – С. 36–40.
5. Ингенкамп К. Педагогическая диагностика / К. Ингенкамп. – М. : Педагогика, 1991. – 240 с.
6. Круцевич Т. Ю. Управление физическим состоянием подростков в системе физического воспитания : автореф. дис. ... д-ра наук по физ. воспитанию и спорту : 24.00.02 / Т. Ю. Круцевич ; НУФВСУ. – Киев, 2000. – 44 с.
7. Мартиненко С. М. Система підготовки вчителя початкових класів до діагностичної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / С. М. Мартиненко. – К., 2009. – 52 с.

Анотації

Педагогічна діагностика як цілісна педагогічна система виконує специфічні функції. Здоров'язберігаюча функція забезпечує збереження фізичного здоров'я. Інформація про фізичну та функціональну підготовленість школяра, рівень засвоєння знань і навичок, забезпечують зворотний зв'язок до корекції засобів і методів навчання. Оцінювання навчальних досягнень школярів створює сприятливі умови для подальшого розвитку індивідуальних можливостей. Прогностична функція спрямована на розкриття рис і якостей подальшого випереджувального розвитку особистості учня. Функція управління полягає в коригуванні дій учителя, унесенні змін у зміст навчально-виховного процесу.

Ключові слова: педагогічна діагностика, функції, фізична культура, учні.

Георгій Гац. Функції педагогічної діагностики. *Педагогическая диагностика как целостная педагогическая система выполняет специфические функции. Функция сохранения здоровья обеспечивает сохранение физического здоровья. Информация о физической и функциональной подготовленности школьника, уровне усвоения знаний и навыков обеспечивает обратную связь для коррекции средств и методов обучения. Оценка учебных достижений школьников создаёт благоприятные условия для дальнейшего развития индивидуальных возможностей. Прогностическая функция направлена на раскрытие качеств дальнейшего опережающего развития личности ученика. Функция управления заключается в корректировке действий учителя, внесении изменений в содержание учебно-воспитательного процесса.*

Ключевые слова: педагогическая диагностика, функции, физическая культура, ученики.

Georgiy Gats. Functions of Educational Assessment. *Educational assessment as a holistic educational system performs specific functions. Health-protecting function is aimed at maintaining physical health. Information about physical and functional readiness of students and the level of knowledge and skills mastering provide feedback for the correction of means and methods of education. Evaluation of students' educational achievements creates favorable conditions for the further development of individual capabilities. Predictive function is aimed at disclosing traits and qualities of the further outstripping development of the student's personality. The management function consists in the correction of teacher's actions and in making changes in the content of the educational process.*

Key words: pedagogical diagnostics, functions, physical education, students.